

УДК 811.112

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.15>**СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ МОЛОДІЖНОГО
СЛЕНГУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ****SEMANTIC DERIVATION AS A SOURCE OF COMPLEMENTING THE YOUTH SLANG
OF THE MODERN GERMAN LANGUAGE**

Підлужна І.А.,
orcid.org/0000-0003-2720-804X
викладач кафедри філології,
перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України

Статтю присвячено вивченню явища семантичної деривації в сучасній німецькій мові. Семантична деривація розглядається як джерело поповнення словникового складу молодіжного сленгу. Дослідження проводиться з урахуванням здобутків сучасної неології. У статті окреслюються проблемні питання неології та виявляються джерела семантичної деривації в молодіжному сленгу, визначаються основні типи семантичних дериватів з урахуванням їхньої семантики та структури, з'ясовуються основні механізми творення семантичних дериватів, аналізується функціональний аспект одиниць дослідження у молодіжному сленгу. Виділяються семантичні, структурні та функціональні ознаки новітніх лексем. Встановлюється аналогія перенесення, мотиваційні семи та їх місце в структурі загального та спеціального значення. Визначається роль семантичної деривації як ефективного засобу увиразнення молодіжного сленгу сучасної німецької мови; з'ясовується активність неологізмів за морфологічною ознакою та аналізуються способи творення нових слів.

Автор дійшов висновку, що процеси семантичної деривації в молодіжному сленгу сучасної німецької мови діють досить активно. Основним ресурсом поповнення молодіжного сленгу сучасної німецької мови є загальноновживана лексика. У результаті семантичної деривації відбувається розширення смислового обсягу слова, літературного стандарту за рахунок появи в ньому розмовного лексико-семантичного варіанта. Семантичні деривати, взаємодіючи в конкретному контексті, формують сукупне предметне значення з емотивно-оцінним наміром, репрезентуючи тим самим виразніше молодіжну мову. Особливо продуктивно відбуваються процеси розширення семантичного обсягу мовних одиниць переважно на основі різних видів метафори, дещо менше – метонімії. Жаргонне переосмислення майже завжди супроводжується експресивною й образною оцінкою, тому більшість жаргонних метонімічних перенесень поєднують перенесення за суміжністю та за схожістю. Семантична деривація впливає в цілому на весь лексико-семантичний ярус мови, робить його динамічним, здатним швидко реагувати на зміни в екстралінгвальній дійсності, відображаючи їх.

Ключові слова: німецька мова, семантична деривація, сленг, семантика, звуження значення, розширення значення.

The article is devoted to the study of the phenomenon of semantic derivation in the modern German language. Semantic derivation is considered as a source of replenishing the vocabulary of youth slang. The research is conducted taking into account the achievements of modern neology. The article outlines problematic issues of neology and reveals the sources of semantic derivation in youth slang, defines the main types of semantic derivatives taking into account their

semantics and structure, elucidates the main mechanisms of creating semantic derivatives, analyzes the functional aspect of research units in youth slang. Semantic, structural and functional features of the latest lexemes are highlighted. An analogy of transference, motivational sevens and their place in the structure of general and special meaning is established. The role of semantic derivation as an effective means of expressing youth slang of the modern German language is determined; the activity of neologisms according to the morphological feature is revealed and the ways of creating new words are analyzed.

The author came to the conclusion that the processes of semantic derivation in youth slang of the modern German language are quite active. The main resource for replenishing the youth slang of the modern German language is the commonly used vocabulary. As a result of semantic derivation, the semantic volume of a word, a literary standard, is expanded due to the appearance of a colloquial lexical-semantic variant in it. Semantic derivatives, interacting in a specific context, form a collective objective meaning with an emotional and evaluative intention, thereby representing youth language more clearly. Processes of expanding the semantic volume of language units are especially productive, mainly on the basis of various types of metaphor, somewhat less – metonymy. Slang reinterpretation is almost always accompanied by expressive and figurative evaluation, so most slang metonymic transfers combine transfers by contiguity and similarity. Semantic derivation generally affects the entire lexical-semantic layer of the language, makes it dynamic, able to quickly respond to changes in extralingual reality, reflecting them.

Key words: German language, semantic derivation, slang, semantics, meaning narrowing, meaning widening.

Постановка проблеми. Молодіжний сленг є невід'ємною частиною мови, а значить і культури народу. Не існує такої сучасної мови чи культури, складовою частиною яких не був би молодіжний сленг.

Молодіжний сленг, будучи частиною культури, є однією з найбільш рухливих її частин, що відображають соціальні зміни, які в свою чергу, проявляються у виникненні або зникненні певних елементів культури, трансформації внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що викликає необхідність постійних досліджень у цій області, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню молодіжного сленгу, як лінгвістичного феномена, визначення його місця в системі культурних цінностей, його соціальної ролі присвячені роботи таких вчених-лінгвістів, як О. Єрмакова, Т. Щукліна, Н. Джеус, О. Логінова, Н. Темникова, Р. Боднар, Н. Третяк, С. Мартос, К. Якоба, Т. Шіппана, Y. Peirsman, A. Blank, J. Androutsopoulos та ін. Явища семантичної деривації у кінці ХХ – на початку ХХІ століть у своїх роботах досліджували такі лінгвісти, як О. Єрмакова, Т. Щукліна, Н. Джеус, О. Логінова, Н. Темникова, Р. Боднар, Н. Третяк, С. Мартос та ін.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати процес семантичної деривації як джерела поповнення словникового складу молодіжного сленгу сучасної німецької мови.

Об'єктом дослідження є лексична система німецькомовного молодіжного сленгу. Предмет дослідження – дослідження процесів семантичної деривації у німецькомовному молодіжному сленгу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- виявити джерела семантичної деривації в молодіжному сленгу сучасної німецької мови;
- з'ясувати основні механізми творення семантичних дериватів;

– визначити основні типи семантичних дериватів в молодіжному сленгу сучасної німецької мови.

Матеріалом дослідження слугують семантичні деривати, зафіксовані на порталі "OWID Neologismenwörterbuch" починаючи з 1990 р. (<https://www.owid.de/docs/neo/start.jsp>) та на сайтах молодіжної лексики Slovopedia (<http://de.slovopedia.com/114/65/974884.html>), Lexikon der Jugendsprache (http://hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugend_sprache.pdf), Mundmische (<https://www.mundmische.de>), Giga (<https://www.giga.de/extra/netzkultur/specials>), а також у словнику "100% Jugendsprache 2019" (2018).

Виклад основного матеріалу. Прийомом поповнення словникового складу мови нестандартною лексикою є семантична деривація, у результаті якої відбувається розширення смислового обсягу слова, літературного стандарту за рахунок появи в ньому розмовного лексико-семантичного варіанта.

Семантична деривація – це використання імені у вторинній функції, тобто вторинна номінація. Семантична деривація – це процес появи у слова семантично похідних значень, семантичних конотацій, тобто процес розширення семантичного обсягу слова, що спочатку призводить до появи семантичного синкретизму, який зникає зі збільшенням частотності вживання слова з новим похідним значенням.

Спосіб творення нових слів шляхом семантичної деривації широко вживаний у молодіжному сленгу. Поява нових значень у словах викликана не тільки потребою найменувати нові предмети та явища, але й соціально значущою переоцінкою вже відомих предметів і явищ [8].

Актуальним способом вторинної номінації лексики є метонімія – семантичний процес, при якому форма мовної одиниці чи оформлення категорії переноситься з одного об'єкта на інший

на основі певної їх суміжності, дотичності (просторового, часового, атрибутивного, каузального та ін. характеру) при відображенні в свідомості мовця [14].

Вторинна номінація побудована переважно на асоціативних зв'язках, відношеннях, уявленнях, які виникають у носіїв мови через необхідність назвати щось у навколишній дійсності шляхом уже існуючих у мові лексичних засобів. Напр., різок світильника у німецькій мові – це *der Arm*, оскільки його форма подібна до форми руки (*der Arm* – «рука»). Коли перенесення номінації викликано необхідністю повторно назвати те, що вже має назву, виникають ті ж асоціації, або відмінні від них.

Асоціативний зв'язок між ознаками явища та ознаками вихідного значення зберігається, якщо нова номінація має на меті відобразити ознаки явища, які не були враховані у старій номінації [6]. Напр., завантаження інтернет-ресурсів, що позначається в німецькій мові дієсловом *herunterladen* – букв.: «завантажувати», вдруге названо в молодіжному лексиконі у вигляді дієслова *saugen* – букв.: «смоктати». Характер асоціативного зв'язку змінюється, якщо номінація створюється не для того, щоб відобразити ще одну ознаку вже названого явища, а щоб викликати асоціації з іншим явищем і цим надати слову виразності і експресивності. Схожість, яку покладено в основу цих перенесень, часто існує лише у свідомості носіїв молодіжного сленгу, що зумовлено віковими особливостями їх психіки й пов'язаним з ними своєрідним світосприйняттям.

Семантична деривація молодіжного сленгу здійснюється шляхом:

а) переорієнтації значення мовних одиниць (внутрішня семантична деривація): *genial, optimal, korrekt, super* тощо.

б) переорієнтації значення загальновоживаних мовних одиниць (зовнішня семантична деривація): *hobbylos, der Patient* тощо.

Семантичний зв'язок між первинним і вторинним значенням мовної одиниці, утвореної шляхом семантичної деривації, зумовлений наявністю в їхній структурі спільного семантичного інваріанта [2, с. 26].

Так, прикметник *kritisch* (критичний) отримав у молодіжній мові значення «schwierig» (важкий). *kritisch* → «schwierig»: eine kritische Aufgabe означає eine schwierige Aufgabe (важке завдання) [10]. Обидва прикметники «передбачають складність» – «небезпеку» (при позначенні ситуації) та «напругу сил» (при позначенні майбутньої дії). Очевидно, *eine kritische Aufgabe* звучить експе-

сивніше, ніж *eine schwierige Aufgabe*, оскільки асоціація з загрозою та переломом, що залишилася від вихідного значення *kritisch* (критичний), змушує думати про серйозну складність. Ця асоціація і є та привнесена ознака, яка відрізняє нову мовну одиницю на позначення складності *kritisch* від колишньої *schwierig*.

Змінювана форма дієприкметника *gebraucht* (вживаний) набула в розмовній мові значення «schlecht» (поганий, невдалий). *gebraucht* → «schlecht»: ein gebrauchter Tag означає ein schlechter, misslungener Tag (поганий, невдалий день). *Gebraucht* – дієприкметник минулого часу від дієслова *gebrauchen* (уживати, використовувати), який, поєднуючись із іменником, означає «вживаний», напр., ein gebrauchter Wagen (автомобіль, що був у використанні). Це значення стало вихідним для похідного «поганий, невдалий». Останнє є фразеологічно пов'язаним, тому що в даному значенні дієприкметник поєднується переважно з *der Tag* (день) і рідше з *der Abend* (вечір). Таким чином, семантичні класи, з іменами яких поєднується *gebraucht* у різних значеннях, знаходяться у відношенні не безпосередньої, а опосередкованої суміжності. Ознака «негативної якості» безпосередньо запозичується похідним значенням від вихідного, виявляючись більш виразно: у вихідному значенні вона передбачає ймовірний наслідок того, що предметом деякий час користувалися, а у похідному виходить на перший план.

Прикметник *hobbylos* (той, що не має хобі) набуло в молодіжній мові значення «nutzlos, sinnlos» (марний, безглуздий). *hobbylos* → «nutzlos, sinnlos»: Daily Soaps schauen ist total hobbylos означає Daily Soaps schauen ist total nutzlos/sinnlos (Дивитись мильні опери – абсолютно марне/ безглузде заняття). У вихідному значенні прикметник *hobbylos* характеризує людину, яка не має хобі. У похідному значенні це прикметник характеризує дію, що чиниться людиною.

Іменник *das Opfer* (жертва) стало вживатися молоддю у значенні «Schwächling, Verlierer» (слабак, невдаха) з принизливою конотацією. *Opfer* → «Schwächling, Verlierer»: Du Opfer! означає Du Verlierer! (Ти невдаха!). У вихідному значенні *das Opfer* – це хтось, кому в результаті негативного впливу були нанесені збитки, напр.: *das Opfer eines Verkehrsunfalls* (жертва аварії). У новому значенні – це хтось, хто володіє неповноцінними особистісними якостями. В обох значеннях іменник називає людину, проте у вихідному значенні він виявляє актуальний стан, а в новому – постійну характеристику.

Вихідне та похідне значення мають загальну ознаку, яку можна позначити як «неповноцінність, відсутність чого-небудь життєво важливого».

Іменник *der Patient* (пацієнт) набув у молодіжній мові ряд нових значень: «seltsamer Typ» (дивна людина), «hässlicher Typ» (огидна людина), «Trottel» (телепень, дурень): Mann, du bist vielleicht ein Patient neuerdings! означає Mann, du bist neuerdings verrückt geworden! (Послухай, ти, схоже, останнім часом з глузду з'їхав!) [12]. Похідні значення обумовлені ознаками, що має вихідне значення слова Patient. У вихідному значенні вони не відображені явно, але видаються допустимими. Такий тип зв'язку між значеннями може бути визначений як зв'язок на основі припустимої суміжності ознак. Пацієнт – це хвора людина, що знаходиться під медичним наглядом. Цим він відрізняється від інших (seltsamer Typ – дивна людина). Відмінності можуть справляти неприємне враження (hässlicher Typ – огидна людина). Це може бути пацієнт психіатричної лікарні, тобто розумово неповноцінний (Trottel – дурень, дурень). У молодіжній мові невисокі розумові здібності людини асоціюються також з характеристиками окремих матеріалів за ознакою твердості (туподумства) – Gipskopf, або зі значенням слабкості – Schwachkopf, Schwachstrom [4].

Суфіксація є також одним із способів семантичної деривації у сучасній німецькій мові. Суфіксоїди можуть змінювати семантику самостійних лексем. Розглянемо як приклад можливий шлях формування значення «сукупність» у суфіксоїдів *-werk* і *-gut*. Суфіксоїд *-werk* входить до складу іменників *das Fahrwerk* (шасі), *das Schuhwerk* (взуття), *das Mauerwerk* (стіни будинку) та ряду інших, а *-gut* – до складу іменників *das Leergut* (порожня тара), *das Ideengut* (сукупність ідей), *das Liedgut* (пісні, пісенна спадщина) та ін. Значення «сукупність чого-н.» немає у іменників *das Werk* і *das Gut* як самостійних багатозначних лексем. Обидва суфіксоїди розвинули нове значення «сукупність», ізолюючи цю ознаку від різних значень вихідного слова, а потім пов'язуючи його з різними класами об'єктів. В результаті значення «сукупність» було представлено як припустиму ознаку цих класів.

Різновидами семантичного словотвору є також звуження й розширення значення, які виявляються через дефініцію, що окреслює смислові межі мовної одиниці, або через контекст, що сприяє правильному розумінню значення слова [13].

Нова оціночна значимість прикметників утворюється в результаті переорієнтації значення мовних одиниць. Наприклад, *krass* (яскраво

виражений, очевидний) – *Es war krass stark* (Це було дуже чудово); *extrem* (надзвичайний) – *Die Gitarre ist extrem cool* (Гітара – екстраклас); *super-* (над-): *supergeil* – *Das Projekt ist echt supergeil* (Проект суперкласний); *mega-* (мега-) – *Meine Webseiten sind megacool* (У мене сайт мегакласу).

Інші лексичні одиниці у функції інтенсифікаторів реалізують свої похідні значення, в яких ознака «високий ступінь» вилучена з вихідного значення. Вилучення може здійснюватися кількома способами. Перший спосіб – це ізоляція ознаки «високий ступінь» від ознаки «негативний вплив», напр.: *furchtbar* (страшний) – *Sie sind furchtbar mies gelaunt* (Вони у дуже поганому настрої); *Ich finde das furchtbar genial* (На мою думку, це абсолютно геніально); *höllisch* (пекельний) – *Sie sind höllisch doof* (Вони страшенно тупі); *Er spielt höllisch gut Schlagzeug* (Він класно грає на ударних); *brutal* (жорстокий, нещадний) – *brutal schöne Bilder* (Страшно красиві картини).

Другий спосіб – перехід ознаки вихідного значення, яку умовно можна визначити як «визначеність/завершеність», в ознаку «високий ступінь». Такі, наприклад, значення прикметників *echt* (справжній) – *Das war echt cool* (Це було дуже круто); *richtig* (правильний, вірний) – *Du bist ja richtig klasse!* (Ти такий класний!); *voll* (повний) – *Das ist voll doof* (Це просто безглуздо); *sauber* (чистий) – *Er hat uns sauber betrogen* (Він нас міцно надув); *tam* (< тур. – добре, зрозуміло) – *Ich bin tam schlau* (Я дуже хитрий).

Третій спосіб – перетворення ознаки «незвичайність/ відхилення від норми» на ознаку «високий ступінь». Наприклад: *abartig* (абсурдний) – *abartig blöd* (дуже дурний), *abartig krass* (дуже здорово); *irre* (шалений) – *irre toll* (шалено добре); *überirdisch* (неземний) – *überirdisch nett* (божественно милий); *unterirdisch* (підземний) – *unterirdisch hässlich* (жахливо потворний).

Прикметники, що виражають позитивну/негативну оцінку оцінку в молодіжному лексиконі, представлені як вихідними, так і похідними лексико-семантичними варіантами. Вони можуть виражати:

– «високу інтенсивність», напр.: *stark* (сильний) – *Sie machen starke Tattoos* (Вони роблять класні татування); *krass* (яскраво виражений, очевидний) – *Du bist echt krass* (Ти просто супер); *snatched* (< англ. – Вирваний з рук) – *Dein Makeup ist snatched* (Твій макіяж – просто відпад);

– «високий рівень впливу на органи чуттів», напр.: *ätzend* (їдкий) – *Sein neuer Schlitten ist einfach ätzend* (Його нова тачка просто відпадна); *scharf* (гострий) – *Den Rapper fand ich echt scharf* (Репер був кльовий);

– «високий ступінь негативного впливу», «негативну оцінку», напр.: *brutal* (жорстокий) *Das finde ich echt brutal* (На мою думку, це – відпад); *slay* (<англ. – вбивати) – *Slay! Heißes Outfit!* (Убивчо виглядаєш, вищий клас!);

– «незвичайність / відхилення від норми», напр.: *schnackig* (дивовижний) – *Du siehst ja schnackig aus* (Ти класно виглядаєш); *irre* (шалений) – *Das ist echt irre!* (З глузду з'їхати!);

– «великі розміри», напр.: *riesig* (гігантський) – *Du hast mir was mitgebracht? Das find' ich riesig* (Ти мені щось приніс? Це здорово); *mega* (мега) – *Das ist einfach mega!* (Це просто відпад!);

– «ідеальність, очищеність», напр.: *sauber* (чистий) – *Sauber!* (Здорово!); *astrein* (очищений від сучків) – *eine astreine Party* (класна вечірка).

Завдяки лексичній сполучуваності сленгізмів не лише актуалізується значення тієї чи іншої лексичної одиниці, а й стають зрозумілими асоціації молоді. Зокрема, іменники молодіжного сленгу, сполучаючись із прикметником “*letzt*”, позначають відсутність розумових здібностей у людини, що автоматично ставить її у розряд “останніх”: “*der letzte Heuler*”, “*der letzte Leo*” [5].

Не тільки прикметники, але й дієслова розвивають нові значення шляхом втрати певної

ознаки. У дієслів, представлених нижче, зникає ознака, яку можна визначити як «високий ступінь/інтенсивність».

Дієслово *feiern* (святкувати) набуло у молодіжній мові значення «*gut finden*» (позитивно оцінювати). *feiern* → «*gut finden*»: *Das Lied feier ich komplett* (Пісня мені дуже подобається).

Багатозначне дієслово *aufschlagen* набуло у розмовній мові ще одного значення: *erscheinen, hinkommen* (з'явитися де-л.). *aufschlagen* → «*erscheinen, hinkommen*»: *Er ist in Berlin / bei uns aufgeschlagen* (Він з'явився в Берліні/у нас).

Висновки. Процеси семантичної деривації в молодіжному сленгу сучасної німецької мови діють досить активно. Особливо продуктивно відбуваються процеси розширення семантичного обсягу мовних одиниць переважно на основі різних видів метафори, дещо менше – метонімії. Жаргонне переосмислення майже завжди супроводжується експресивною й образною оцінкою, тому більшість жаргонних метонімічних перенесень поєднують перенесення за суміжністю та за схожістю. Основним ресурсом поповнення молодіжного сленгу сучасної німецької мови є загальноновживана лексика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бугера О. А. Соціальні діалектизми: історія розвитку та теоретичного опрацювання. *Філологічні студії*, 2011. Вип. 6. Ч. 2. С. 30–38.
2. 4. Дудок Р. Проблеми значення та смислу терміна в гуманітарних науках: монографія. Львів: Видав. центр. ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.
3. Кузенко Г. М. Мовні засоби вираження емотивності. *Наукові записки НаУКМА*, 2000. Т. 18: Філологічні науки. С. 76–83.
4. Левицька Л.Я., Микитка І.С. Німецький молодіжний сленг та його лексико-семантичні особливості. *Вісник ХНУ*, 2013. № 1052. С. 94–99.
5. Мартос С.А. Семантична деривація як джерело поповнення словникового складу молодіжного сленгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць*. Херсон: Вид-во ХДУ, 2015. Вип. 24. С. 46–50.
6. Поздняков О. В. Процеси метафоризації в німецькому молодіжному слензі. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 3. ч. 1. С. 166–170.
7. Семантична деривація лексики в аспекті міжмовних досліджень: колективна монографія / кол. авт.; голов. ред. О.В. Деменчук. Рівне : РДГУ, 2019. 150 с.
8. Сокол Г. Р. Сленг сучасної німецької молоді як засіб розвитку комунікативної компетенції студентів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2013. № 20. С. 172–176.
9. Солдатова С. М., Козонак А. В. Лінгвістичний статус німецького молодіжного сленгу. *Молодий вчений*. Херсон: Молодий вчений, 2018. № 4 (56). С. 344–348.
10. Тропіна Н.П. Семантична деривація в сучасній російській мові / Н.П. Тропіна. – Автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.02/ НАН України, Ін-т мово знав. ім. О.О. Потебні. Київ, 2004. 36 с.
11. Чорна С.С. Особливості молодіжного сленгу в німецькій мові. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2017. Вип. 53. С. 372–379.
12. 100% Jugendsprache 2019. München: Langenscheidt GmbH & Co. KG, 2018. 160 S.
13. Blank A. Einführung in die lexikalische Semantik für Romanisten. Tübingen: Max Niemeyer, 2001.
14. Peirsman Y., Geeraerts D. Metonymy as a Prototypical Category. *Cognitive Linguistics*. 2006. Vol. 17 (3).